

LÆRINGSMILJØER, DER NÅR ALLE BØRN

Inklusion 6:

Inklusion er noget
fysisk, socialt – og
oplevet!

Tegner: Dorte Karrebæk.
Fra bogen 'Inklusion i daginstitutionen'

”Læringsmiljøer” – bliver et centralt begreb i de nye læreplaner. Her gives der bud på, hvordan vi udvikler *inkluderende læringsmiljøer!*

Af Anne Marie Marquardsen, pædagogisk konsulent,
Konsulentfirmaet DEN GODE DAGINSTITUTION

Først når alle børn oplever sig som en del af fællesskabet, kan vi tale om inklusion

Carl går i børnehave, i et alment tilbud. Han er udfordret med hensyn til sanseindtryk, kontakt samt relationsdannelse - og så er han meget optaget af fjer!

Carl er, kan man sige, fysisk inkluderet, på tålt ophold, kan man tilføje. Han bliver henvist til specialinstitution for udredning. De vurderer, at han er autist og har brug for ro, struktur og en særlig indsats. Carl kommer tilbage til sin gamle børnehave i en skærmet afdeling, hvor han kan deltage i særligt tilrettelagte aktiviteter. Carl er nu også socialt inkluderet. Personalet følger Carls interesser og de arbejder henimod, at han for eksempel kan vise glæde og lyst til at være med i aktiviteter. Hvis dét lykkes, kan man sige, Carl nu også er psykisk inkluderet.

Vi kan altså skelne mellem tre former for inklusion:

Fysisk (passiv). **Socialt (aktiv).** **Psykisk (oplevet)**

Mennesket er et socialt væsen, som trives, lærer og udvikler sig i samspil med sine omgivelser.

Det spæde barn fødes med et fysisk og mentalt beredskab for sprog og kontakt, og netop dette er nøglen til at kunne indgå i familiens, og senere i institutionens, fællesskab. Barnet lærer sig sproget via stimuli fra omgivelserne, men barnet erfarer også, om det bliver set, hørt og mødt.

- Kan det nytte at kommunikere?
- Bliver jeg forstået eller afvist af fællesskabet?

Og her er vi ved inklusionens kerne – nemlig barnets oplevelse af at være/ikke være en del af fællesskabet. Vi kan, som overskriften til dette afsnit siger det, tale om tre former for inklusion:

- *Fysisk inklusion (passiv) = tilstedeværelse eller fravær*
- *Social inklusion (aktiv)= deltagelse eller ikke deltagelse*
- *Psykisk inklusion (oplevet)= følelse af at være inkluderet eller ikke inkluderet.*

Vi kan altså skelne mellem tre former for inklusion: Fysisk (passiv). Socialt (aktiv). Psykisk (oplevet)

I daginstitutionen er læringsmiljøet og kulturens grundlæggende værdier toneangivende for, om barnet får en chance for at opleve sig som en ligeværdig del af fællesskabet.

- Hvad er normalitet her?
- Hvordan rummes og anerkendes forskelligheder?
- Taler personalet om børn med eller i problemer?
- Har institutionen alene fokus på et barns udfordringer eller på læringsmiljøet omkring barnet? Eller begge dele? Og hvordan er vægtningen så?
- Ser personalet hele barnets personlighed, dets styrker og dets interesser, eller får en eventuel diagnose eller vanskelighed lov til at overskygge alt det, som et barn også er, kan og føler?

Dette er universelle, værdibaserede spørgsmål uden enkle svar, men det er væsentligt, at vi som pædagogisk personale er bevidste om egne værdier/holdninger, og hvordan disse påvirker læringsmiljøet.

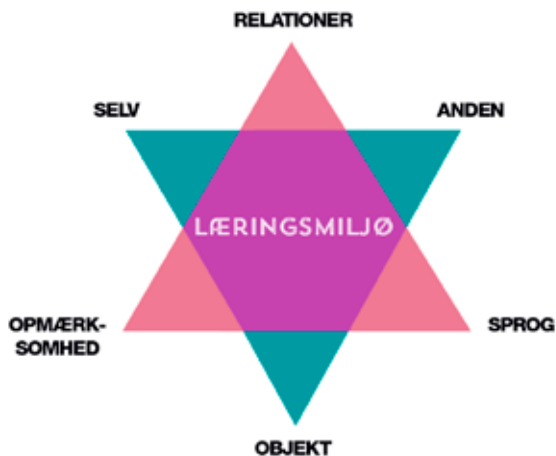
Børn er som udgangspunkt forskellige, men selv de mest udfordrede børn kan blive sociale og harmoniske mennesker med den rette voksenadfærd.

Sue Gerhardt, psykoterapeut

”Den rette voksenadfærd”, siger Gerhardt, og her mener hun den voksnes relation til barnet samt hans/hendes reaktion på barnets adfærd. Hvordan møder omsorgspersoner i hjem og institution et barn i vanskeligheder? Hvilken kvalitet har læringsmiljøet?

Et eksempel til belysning: Sofie er 10 måneder gammel, da sundhedsplejersken konstaterer let forsinket almen udvikling, sandsynligvis med baggrund i manglende kontakt og stimulering fra mor, som er alene med hende. Sofie bliver passet af mormor fra 1-3 år. Sundhedsplejersken ser en tæt relation til mormor samt en god kontakt og udvikling – det samme vurderer børnehaven. Som det fornemmes, har læringsmiljøet – her de nære omsorgspersoners kontakt og stimulering – stor betydning for Sofies udvikling. Vi vender tilbage til Sofie om lidt.

Modellen¹ anskueliggør i al sin enkelhed, at læringsmiljøets kvalitet må ses som:

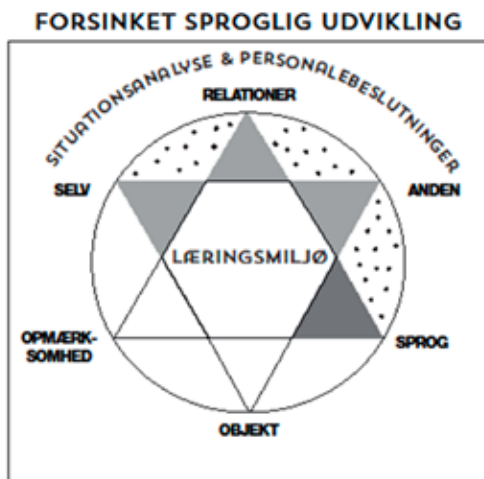
1 Ringsmose, Charlotte i ”Rum og læring – om at skabe gode læringsmiljøer i børnehaven” s.29, i ”Inklusion i daginstitutionen” s. 61

Fælles opmærksomhed med barnet er afgørende for et læringsmiljø

Læringsmiljø som begreb er en sammensat størrelse, men jeg er optaget af Charlotte Ringsmoses læringsteori - en model, der kort fortalt beskriver, hvordan læringsmiljøet er et produkt af trekanten dig-mig-om noget (i ill. benævnt selv-anden-objekt) og trekanten opmærksomhed-relation-sprog.

1. *Tilstedeværelsen af fælles opmærksomhed* (dig-mig-om noget) – at være fokuseret/ optaget af noget samt at kunne dele denne opmærksomhed med en anden
2. *Graden af opmærksomhed*, relationernes styrke samt sprogets beskaffenhed²

Som nævnt er Sofies tidlige barndom netop præget af manglende kontakt og fravær af fælles opmærksomheds-stunder i samspil med mor. Mormor bliver Sofies trygge base. Hun inviterer til fokuseret opmærksomhed - viser for eksempel hvordan man kan lege med dukkehus. Mormor og Sofie opbygger en tæt relation samt fællesskab i en leg, der styrker sprog og kontakt.

2 I min bog ”Inklusion i daginstitutionen – om at udvikle inkluderende læringsmiljøer” anvendes modellen konkret i udvikling af stærke læringsmiljøer omkring børn i vanskeligheder.

Sofie, som ellers var inde i en god udvikling, rammes 3 ½ år gammel af en mindre hjerneblødning og en mild grad af Brocas afasi: Tøvende/ikke flydende sprog og "ikke-grammatik" men ellers god sprogforståelse. Efter et sygdomsforløb med kognitiv træning på Center for Hjerneskode er Sofie tilbage i børnehaven.

Hun er stadig udfordret ift. at finde de rigtige ord og sætte dem sammen til sætninger, men personalet er meget opmærksomme på, at Sofie bidrager med noget værdifuldt til fællesskabet – med hele sin personlighed, sine styrker, interesser og sin baggrund. Sofie er kort fortalt meget mere end de aktuelle sproglige udfordringer, der jo på den anden side også er en del af virkeligheden. Pædagogerne vurderer derfor vanskelighederne og tegner dem ind i modellen som et grafisk øjebliksbillede af læringsmiljøet omkring Sofie.³

Personalet retter derefter deres faglige opmærksomhed mod: sprog, selvet, relation, og de laver en analyse – en situationsanalyse, hvor disse temaer er centrale. Analysen giver et aktuelt billede af gruppens indbyrdes relationer (kontakt, kommunikation og leg) sammenholdt med Sofies udfordringer – og den sætter fokus på hendes behov, styrker og interesser.

Sofie får via den fælles, fokuserede opmærksomhed højnet sin 'status'

Pædagogernes kommer frem til denne analyse: "Sofie og Karen (jævnaldrende kammerat, red.) har høj status i børnegruppen, og deres fantasifulde dukkehusleg inspirerer flere børn. Legen indeholder vigtige sproglige elementer, der inviterer til udvikling og udbredelse i hele børnegruppen (...). Sofie er god til at aflæse børnenes signaler og kommer sjældent på konfliktkurs – hun er i sproglige vanskeligheder, men hun øver sig. Hasse har det modsat, så han øver sig i at aflæse de andre børns kropssprog. Gruppen - og Sofie, har brug for at deltage i pædagogiske aktiviteter/

indgå i sociale relationer, som styrker deres udvikling generelt og den sproglige udvikling i særdeleshed."⁴

Næste trin i den pædagogiske handleplan er at opstille en hypotese. Pædagogerne formulerer følgende: "*Det skaber udvikling at følge børnenes interesser.*" Og de vurderer, at sprog, relation og legefællesskab vil styrkes, når Sofies leg med dukkehus integreres i nye, spændende pædagogiske aktiviteter. Personalebeslutning - pædagogerne planlægger derfor aktiviteten "Eventyrligt landskab" for aldersgruppen 5-6 år (8 børn).

Aktiviteten har flere elementer og styrker læringsmiljøet på områderne sprog, relation, fantasi, forestillingsevne og situationsuafhængigt sprog. Hovedpersonen er en figur, som hvert barn former i modellervoks (brug gerne selvtørrende). De otte børn har hver sin drejebog, hvor den voksne noterer det, barnet fortæller om figuren: dens navn, alder, humør, måder at tale på, bevæge sig på. Børnene tegner og 'børneskriver' også i bogen. Næste dag fabrikeres de individuelle landskaber i skotøjsæsker (skær den ene langsides af og lad børnene slippe fantasien løs med diverse materialer, lim og maling). Sidste trin i processen er historien: Lad hvert barn fortælle sin historie flere gange – dagen efter og ugen efter... Dette fremmer udbyttet og styrker forbindelsen mellem fortæller og fortælling. Aktiviteten forgår som beskrevet over flere dage, hvor børnene former figurer, fortælleuniverser og fortællinger. Pædagogerne har fulgt Sofies interesse, og de observerer, at børnegruppen - og Sofie i særdeleshed, viser glæde - og lyst til at være med i aktiviteten.

Konsulentfirmaet DEN GODE DAGINSTITUTION

Solbakken 4 B, 4230 Skælskør

Telefon 21912282

Mail amm@dengodedaginstitution.dk

3 Inklusion i daginstitutionen s. 167

4 Inklusion i daginstitutionen s. 169